

S. Sayısı : 179

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası hakkındaki 1715 sayılı Kanuna ek Kanun tasarısı ve Bütçe Komisyonu raporu (1/531)

T. C.

Başbakanlık

Muamelât Genel Müdürlüğü

Tetkik Müdürlüğü

Sayı : 71-1307,6-1142

29 . III . 1949

Büyük Millet Meclisi Yüksek Başkanlığına

Maliye Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulunun 17 . III . 1949 tarihli toplantısında Yüksek Meclise sunulması kararlaştırılan, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası hakkındaki 1715 sayılı Kanuna ek kanun tasarısının gerekçesiyle birlikte sunulmuş olduğunu saygılarımla arz ederim.

Başbakan

Ş. Günaltay

Gereke

1715 sayılı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Kanununun 5 nci maddesi gereğince, 30 Aralık 1341 tarih ve 701 numaralı Kanuna tevfikân Devlet tarafından ihraç edilmiş bulunan 158 748 563 liralık kâğıt para banka tarafından deruhde edilmiş ve buna karşılık sözü geçen meblâğ Hazine'nin bir borcu sayılarak bankaya % 1 faizli 158 748 563 liralık bono tevdi olunmuştur.

Aynı kanunun 6, 7, 8 ve 91 nci maddeleriyle muvakkat VII nci maddesi ve nihayet 3133 sayılı Kanunun 4 ncü maddesi bu hususa ait muhtelif hükümleri ihtiva eylemektedir. Bu hükümlere göre :

1. Borcun itfası için bankada bir karşılık tesis olunmuş ve bu karşılık hesabına ilk önce Hazine'nin elinde bulunan 500 000 altın lira ile 116 497 925 frank kıymetinde yabancı paralarla muharrer muhtelif menkul kıymetler tevdi edilmişti.

2. 1931 malî yılından itibaren umumi, mülhak ve hususi bütçelerin ödenek yekûnları üzerinden ayrılacak % 1 ler, varidat fazlalarından tefrik edilebilecek paralar, Hazine'nin elde edebileceği ve bu hususa tahsis eyleyeceği altın veya altına kabili tahvil dövizler, 1715 sayılı Kanunun 88 nci maddesi gereğince Hazineye isabet edecek temettü hisseleri ve karşılık cüzdanındaki tahvillerin faizleri itfada kullanılacaktır.

3. Altın, hisse senedi ve tahvil gibi kıymetlerin itfada fiilen kullanılması Türk parasının altın muhtevasını tâyin eyleyecek olan istikrar kanununun çıkmasına talik bulunduğu halde nakit mevcudunun derhal borca mahsubu ve bankaya mal edilmesi mümkün bulunuyordu.

1948 nihayetine kadar bu hükümlerin uygulanması neticesinde hesaplar 1948 nihayeti itibariyle aşağıdaki durumu arzylemiş bulunmaktadır :

Borç	158 748 563
31 . XII . 1948 tarihine kadar fiilen mahsup ve itfa edilen	49 029 405
İtfa edilmemiş kısım	109 719 158
109 719 158 liralık borca mukabil karşılıklıta mevcut kıymetler :	
Nakit	34 308 217 02
500 000 altın Merkez Bankasının resmî alış fiyatından	10 421 455 56
Yabancı paralarla muharrer esham ve tahvilât (Borsa kıymeti üzerinden)	17 851 960 14
İç istikraz tahvilleri	63 433 211 75
Toplam	126 014 844 47

Borç bakıyesini teşkil eden 109 719 158 liraya mukabil mevcut kıymetlerin 16.295.686,47 lira fazlasiyle 126.014.844,47 liraya balığ olması muvacehesinde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasıyla temas edilerek mevcut kıymetlerin tasfiye ve borcun itfasi hususunda yeni bir rejim tesisinin uygun olacağı neticesine varılmış ve sunulan tasarı üzerinde mutabık kalınmıştır.

Tasarının ihzarında güdülen maksat şöylece hülâsa olunabilir.

a) Bankada nakit olarak mevcut bulunan 34.308.217,02 lira derhal borca mahsup edilecektir.

b) Tevdi edilmiş bulunan 500 000 altın resmî rayiç üzerinden bankaya satılacak ve elde edilecek 10.421.455,56 lira ile de keza borç itfa olunacaktır.

c) Bu iki itfanın yapılması neticesinde borç miktarı 64.589.485,42 liraya tenezzül eyliyeceğinden karşılık cüzdanında bu miktar tahvil bırakılarak bakıyesi Hazineye iade olunacaktır.

ç) 64,5 milyon liralık borç bakıyesi tasarının birinci maddesinde yazılı membalardan elde edilecek paralarla itfa edilecektir.

Bu itfanın takriben 5 - 6 yıl zarfında tamamlanacağı tahmin olunmaktadır. Borca mukabil verilen bonoların son vâdesi 3 . X . 1959 olduğuna göre tasarı kabul buyurulduğu takdirde borç vaktinden evvel itfa edilmiş olacaktır.

Bu maksatla ilişik Kanun tasarısı hazırlanmıştır.

Bütçe Komisyonu raporu

T. B. M. M.

Bütçe Komisyonu

Esas No. 1/531

Karar No. 120

19 . IV . 1949

Yüksek Başkanlığa

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası hakkındaki 1715 sayılı Kanuna ek olarak Maliye Bakanlığınca hazırlanıp Başbakanlığın 29 . III . 1949 tarihli ve 6/1142 sayılı tezkeresiyle Yüksek Meclise sunulan kanun tasarısı Komisyonumuza havale buyrulmakla Maliye Bakanlığınca adına Hazine Genel Müdürü ve Merkez Bankasının temsilcisi hazır oldukları halde incelenip görüşüldü.

1715 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Merkez

Bankası Kanununun, 5 nci maddesi gereğince ve 30 Aralık 1341 tarihli ve 701 sayılı Kanuna göre çıkarılan ve Hazine tarafından Bankaya verilen yüzde bir faizli (158 748 563) liralık bono mukabilinde Bankaca deruhde edilen aynı miktar kâğıt para hakkında, aynı kanunun 6, 7, 8 ve 91 nci ve geçici 7 nci ve 3133 sayılı Kanununun 4 ncü maddelerinde yazılı itfa hükümlerinin bugüne kadar uygulanması neticesinde Banka ile Maliye Bakanlığınca arasında bir he-

saplaşma yapılmış ve buna nazaran yukarıda miktarı bildirilen kâğıt paraların tasfiyesi kararlaştırılarak bu kanun tasarısı hazırlanmış bulunduğu anlaşılmıştır.

1715 sayılı Kanunun yukarıda adı geçen hükümlerine nazaran:

a) Hazine tarafından meskûk veya külçe halinde Bankaya yatırılan (500 000) liralık altın,

b) Yine Hazine tarafından Bankaya yatırılan (116 797 925) frank itibari kıymette menkûl kıymetler ile bunların gelirleri,

c) 1931 malî yılından itibaren umumi, mülhak ve hususi bütçelerin ödenek yekûnları üzerinden ayrılacak % 1 ler,

d) Devlet gelirleri fazlalarından Hazinece tefrik edilebilecek ve Bankaya yatırılacak paralar ve yine Hazinesinin elde edip itfa işine tahsis edeceği altın ve altına tahvili kabil dövizler,

e) Banka temettüünden Hazineye ait kısmı ve karşılık cüzdanındaki tahvillerin faizleri bu itfaya karşılık gösterilmiş bulunmaktadır.

Aynı kanun gereğince bu karşılıklardan yalnız nakit kısmının derhal borca mahsup edilmesi gerekmekte ise de altın, hisse senedi ve tahvil gibi kıymetlerin mahsubunun 1915 sayılı Kanunun geçici VII nci maddesi mucibince kâğıt paralarının altın üzerine kıymetini katî olarak tesbit edecek kanunun kabulünden sonra yapılması icap etmektedir.

Yapılan muhasebe sonunda : 1948 yılı sonuna kadar (49 029 405) liralık fiilî bir itfadan sonra geri kalan (109 719 158) liralık bakiye için de Bankada, altın, yabancı paralar ve kıy-

metler ve iç istikraz tahvilleri olmak üzere (126 014 844) liralık bir karşılık bulunmaktadır.

Bu vaziyet karşısında Hükümet, Banka ile anlaşarak tasfiye ve itfa muamelesinin yeni bir rejime tâbi tutulması kararlaştırılarak bu tasarıdaki hükümler tesbit edilmiş bulunmaktadır. Bu hükümlere göre 126 milyon küsur liranın (44 729 702) lirası derhal mahsup edilecek, geri kalan 64 küsur milyon lirasının da en geç 3 . X . 1959 da itfası tamamlanmış bulunacaktır. Bu tasfiyenin, tahvil gelirleriyle Banka temettüünden hâsıl olacak Hazine hisseleri sebebiyle daha evvel ikmalinin de mümkün olduğu neticesine varılmıştır.

Bu suretle bundan böyle umumi, katma ve özel idarelerle belediye bütçelerinde % 1 ler kesilmeyecektir. Bu netice ve esasları ihtiva eden tasarı Komisyonumuzca da uygun görülmek üzere kabul edilmiştir. Kamutayın onayına arz edilmek üzere Yüksek Başkanlığa sunulur.

Başkan	Sözeü	Kâtip
Mardin	Ankara	Ankara
R. Erten	M. Eriş	F. Öymen
Amasya	Ankara	Aydın
A. K. Yiğitoğlu	C. Gölet	Gl. R. Alpman
Eskişehir	İsparta	İstanbul
Muhallifim	K. Turan	Dr. A. Adıvar
A. Oğuz		
İzmir	İzmir	Kastamonu
M. Birscl	S. Odyak	T. Coşkan
Rize	Samsun	Malatya
T. B. Balta	M. A. Yörüker	M. S. Eti
		Tokad
		R. A. Sevengil

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

*Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası hakkında
ki 1715 sayılı Kanuna ek kanun tasarısı*

MADDE 1. — 1715 sayılı Kanunun 5 nci maddesi gereğince Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından deruhde edilen kâğıt paradan doğma Hazine borcu :

A) Sözü geçen borca karşılık bankada birikmiş olan paralar,

B) Banknot karşılığı cüzdanında bulunan hisse senetleri ve tahvillerin satış hâsılları, itfa bedelleri, ikramiyeleri ve gelirleri,

C) 1715 sayılı Kanunun 6 ncı maddesinin 1 numaralı fıkrası gereğince bankaya tevdi edilmiş olan altınların bankaya satışı,

Ç) Aynı kanunun 88 nci maddesinde Hazineye intikal edeceği zikredilen yüzde elli nispetindeki temettü,

D) Hazinece uygun görülecek sair ödemelerden elde edilecek mebalîğ,
İle mahsup ve itfa olunur.

MADDE 2. — Bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay içinde ve mütaakiben her yıl sonlarında görülecek hesap neticesinde borç bakiyesine nazaran karşılık olarak mevcut bulunan hisse senetleri ve tahvillerin fazlası Hazineye iade olunur. Hesaplaşmada hisse senetleri ve tahvillerden borsada kayıtlı bulunanların borsa, ve kayıtlı olmıyanların da borsa dışı rayiçleri nazara alınır.

MADDE 3. — Borç bakiyesi için 1715 sayılı Kanunun 5 nci maddesi gereğince sene sonlarında tahakkuk edecek % 1 faizler yukarıdaki birinci maddenin B fıkrasındaki kıymetlerin gelirlerinden sözü geçen madde gereğince ya-

pılacak itfadan önce Bankaca mahsuben tahsil olunur.

MADDE 4. — 1715 sayılı Kanunun 6, 7, 8 nci maddeleriyle muvakkat VII nci maddesinin son fıkrası ve 3133 sayılı Kanunun 4 ncü maddesi hükümleri yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 5. — Katma ve Özel Bütçeli İdarelerden bu kanunun yayımı tarihine kadar tahakkuk etmiş olup, henüz tahsil edilmemiş bulunan % 1 ler aranmaz.

MADDE 6. — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 7. — Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür.

Başbakan <i>Ş. Günaltay</i>	Devlet Bakanı Başb. Yardımcısı <i>Nihat Erim</i>
Devlet Bakanı <i>N. F. Sumer</i>	Adalet Bakanı <i>Fuad Sirmen</i>
Millî Savunma Bakanı <i>H. Çakar</i>	İçişleri Bakanı <i>E. Erişirgöl</i>
Dışişleri Bakanı <i>N. Sadak</i>	Maliye Bakanı <i>İ. R. Aksal</i>
Millî Eğitim Bakanı <i>T. Banguoğlu</i>	Bayındırlık Bakanı <i>Ş. Adalan</i>
Ekonomi ve Ticaret Bakanı <i>C. S. Barlas</i>	Sa. ve So. Y. Bakanı <i>Dr. K. Bayizit</i>
Gümrük ve Tekel Bakanı <i>Dr. F. Ş. Bürge</i>	Tarım Bakanı <i>Caavid Oral</i>
Ulaştırma Bakanı <i>Dr. Kemal Satır</i>	Çalışma Bakanı <i>Reşat Ş. Sirer</i>